

TELEGRAFUL ROMAN.

Nr. 86. ANUL XII.

Telegrafu este de doua ori pe septem-
man: joi'a si Duminec'a. — Prenume-
ratiunea se face in Sabiu la espeditur'a
oici pe afara la c. r. poste, cu bani
gat'a prin scrisori francate, adresate
catra espeditura. Pretulu prenumeratiu-
nei pentru Sabiu este pe anu 7. fl. v. a.
ear' pe o jumtate de anu 3. fl. 50. Pen-
tru celelalte parti ale Transilvaniei si pen-

Sabiu, in 1/13 Novembre 1864.

tro provincie din Monarchia pe unu an
8 fl. era pe o jumtate de anu 4 fl. v. a.
Pentru princ. si tieri straine pe anu 12
pe 1/2 anu. 6 fl. v. a.

Inscraterle se platescu pentru
intea ora cu 7. cr. sirulu cu litero
mici, pentru a doua ora cu 5 1/2 cr. si
pentru a treia repetire cu 3 1/2 cr. v. a.

Petitiunea Bucovenilor cátra ministerulu de statu in causele bisericesti.

Eata petitiunea, de carea vorbiramu in nrulu din urma.

Inaltu Ministeriu de statu c. r. !

Reciprocitatea intre statu si bisericu, des'a coordinare si
superordinare a svereloru lor de dreptu, necessitatea de a
desparti ageru intre cercurile lor de competintia si de a
'ncungiura colisiunile intre ambe potestátile, — aceste si alte
motive asemenea de momentose indata la re'nceperea zidirei
noúe a statului au aruncatu in cumpan'a consideratiunei politice
unu pondu atátu de greu, si s'au recomandatu celei mai scru-
pulose atentiuni a barbatiloru de statu austriaci cu atát'a
energia, incátu statorirea referintieloru acestor'a se numerá
intre cele d'antáiu si mai urgenti probleme ale activitáti re-
formatrice, si bas'a zidirei transformade, ce era sa se 'nte-
meieze pe libertate si ordine, se puse totdeodata pentru statu
si pentru bisericu. Si nu numai referintia de dreptu intre
societatea statului si a religiunei, ci si referintia bisericeii
fatia cu membrii singulari ai bisericeii luá acum la tóte con-
fessiunile crestine, afara numai de cea greco-orientala, tipulu
seu formalu si curatu.

Adunarea Episcopiloru greco-orientali, ce se conchiamá
la Vienn'a in anii 1850 si 1851, cu tóte ca durá mai multe
luni, nu se potú uní asup'a principiiloru normative ale unui
proiectu comunu de organizare séu regulare, pentru care in-
nalt'a potere de statu i lasase eii iniciativ'a, pentrucu pune-
rea conditiuniloru premergátore era diferita, si in intentiuni
era disparitate. Totu acea cale grea, carea numai in putine
puncte promite successu, se pare ca va sa ia si pertractarea
dela Sinodulu generalu, ce delibera acum in Carlovitiu, si ast-
felu pentru cei cu reverintia subscrisi nu e prea mangaiosu a
audi, ca vin'a pentru desbinarea pareriloru, pentru neunirea
tendintieloru si pentru nerodirea consultárii sinodale, ce re-
sulta de aici, se computa mai cu séma portárii represen-
tatiei diecesei bucovinene.

Dar fia ori cum, la tóta 'ntemplarea nu este 'ndoiéla,
ca la consultarea asup'a mariloru cestiuni ale organizárii din-
launtru, ale positiunei dinafara si ale sistemisárii bisericeii greco-
orientale din Austri'a, vocea diecesei bucovinene, carea legal-
minte canonesce si in forma acceptabila esterióra se poteá
esprime numai prin unu Sinodu provincialu compusu regulatu,
in modulu acest'a nici ajunse a se esprime, nici aflá consi-
deratiune, tocmai pentru acest'a. Biserica greco-orientala
concede, a se compune sínóde provinciale din preoti si mireni
in privint'a toturoru afaceriloru bisericesci nedogmatice si
nedisciplinarie. Si 'n adeveru in diecesele Sabiului si Ara-
dului si urmá asup'a cestiunei amintite aci a organizárii
dinafara si a positiunei ierarchice a bisericeii, desbatere for-
mala si decidere din partea sínódeloru provinciale compuse
acolo canonesce, care sínóde dar cuprinsera pelंगा preoti
si mireni, si inca pre cesti din urma in numeru precumpani-
toriu. Dincontra in Bucovin'a asup'a unoru probleme atátu
de momentose nu se conchiamá sinodu provincialu formalu,
la care sa participe si mireni, ci numai o adunare de preoti,
cárei'a i se predete spre preconsultare unu conglomeratu de
cestiuni de natura economica, organisatorica si ierarchica prin
o singura propositiune, si a cárei activitate consultátore si
deliberativa se concentra tóta intr'aceea, cá propunerile par-
tiale, ce se propusera decát'a propunaterulu formulate gat'a,
in decurgerea aceleiasi siedintie fára de tóta consultarea si
hotarirea sa le radice cu gramad'a la concludu si indata sa
le si subscrie. Acum déca astfelu de hotariri si dorintie a-
tátu in fati'a inaltei poteri de statu, cátu si a sinodului ge-
neralu din Carlovitiu se accentéza cu taría si se aducu la va-
lóre cu perseverantia, apoi o singura privire la adeverat'a de-
curgere a amintitei adunári de preoti, asup'a cuprinsului si

spiritului precepteloru canonicé si asup'a praxei toturoru vea-
curiloru este de ajunsu, pentru de a documentá necompetin-
t'a acestoru hotariri si rogári, ce voru sa tréca de generale
ale unei diecese intregi.

Si afara de aceea, ca propunerile si rogári, substernute
la inaltele locuri, nu suntu indreptatite a representá popora-
tiunea greco-orientala a acestei diecese, in insasi natur'a lor
este unu motivu póte si mai tare pentru reieptarea lor. Intre a-
ceste asiá numite dorintie ale diecesei anumitu cele ce privescu la
organizarea si positiunea ierarchica a bisericeii greco-orientale din
Austri'a, atát'a lovescu de 'nvederatu si fára 'ndoiéla in hotaririle
Sobóreloru si in prax'a bisericesca, in dreptulu statului si alu
bisericeii, incátu insusi Escellentia Sea Episcopulu Bucovinei
Hacmann se 'ndoi a luá asup'a-si responsabilitatea pentru
fiacare din acele puncte deosebitu, ci mai vertosu parte sterse,
parte intregi cu propri'a auctoritate hotaririle numitei adunári
preotiesci, precum se vede limpede din cele diece propuneri,
ce le facu in siedintia sinodului generalu carlovitianu din 8
Septembre a. c. Déca dar Archipastorulú sufletescu, care
demandá a se aduce si a se decide in amintit'a adunare
de preoti din anulu 1861. acele propositiuni, acum'a insusi
cea mai mare parte le denéga: apoi poporatiunei de ritulu
gr. or., carea canonesce aru fi trebuitu sa se intrebe, dar
nu s'au intrebatu, cu atát'a mai vertosu i compete dreptulu a
le denéga fára reserva; i compete in mai multe privintie
de a combate cu successu autenticu, legalitatea si oportu-
nitatea asiá numiteloru dorintie si propositiuni ale diecesei.
Dar si propositiunile indreptate de P. Eppu diecesanu alu
Bucovinei acum 3 ani cátra in. regimu si in anulu acest'a
cátra sinodulu generalu totu asiá de putinu merita a fi pri-
vite cá unu decalogu pentru Bucovin'a, cá o basa pentru in-
tréga biserica gr. or. din Austri'a. Contradicerile, in cari
se incurca propositiunile Esc. Sele din anii 1849, 1861 si
1864 in privint'a organizárii si formárii ierarchice a bisericeii,
batu la ochi la antái'a privire si arata estemporárele dictate
prin trebuint'a momentului, zidite pe base diferite, si tocmai
pentru aceea pline de schimbaciune. La an. 1849 in 18 Iu-
liu acestu Preasantitu Eppu diecesanu formulá programulu seu
de organizare bisericesca si de impartire ierarchica intr'o
adresa predata publicitáti cátra Mitropolitulu din Carlovitiu
si Patriarchulu serbescu de atunci Raiacic intr'acolo, cá lan-
ga Mitropol'a serbo-slavica in fiintia sa se creeze in Austri'a
si o Mitropolia romanésca, carea sa representeze si sa admi-
nistreze bisericesce intréga natiunea romana din monarchia,
impreuna si cu Bucovin'a.

Maioritatea nationala a poporului unei diecese era sa ser-
vésca dreptu criteriu la subordinarea sub Mitropol'a césti'a
séu céea. Episcopii unei natiuni aru alege impreuna cu unu nu-
meru anumitu de mireni correligionari pre Mitropolitulu ace-
leiasi natiuni, ear ambii Mitropolitii cu unu numeru egalu de
Episcopi si mireni de ambe natiunile aru avé chiamarea de a
alege pre locotenintele de Patriarchu, cá trépt'a cea mai inalta
a scárii ierarchice in biserica gr. or. din Austri'a. Si fiind-
ca Bucovin'a atátu dupa istoria sea, cátu si dupa maioritatea
locuitoriloru sei fára contradicere este tíera romanésca, de a-
ceea Preasantitulú Episcopu diecesanu pe tempulu acel'a se
subordina pre sine si dieces'a sea necónditionatu sub Mitro-
pol'a, ce voia a o infiintá pentru toti Románii de cultulu
acest'a din monarchia. De absolutismu bisericescu in forma
achefaliei (lipsei de capu) in program'a acest'a facuta intr'unu
tempu constitutivulu nu se afla niciari'a vreo urma. (Va urma.)

Diet'a transsilvana.

Siedintia din 19 Sept. (1 Oct.) 1864.

(Continuare si capetu din nr. trecut.)

Mog'a refere mai antái asup'a petitiuniloru, ce le au
datu mai multe comunitati: spre a fi reprezentate in dieta prin

deputati proprii. Capitala Blasiu comitetului i-a acordat unu deputatu propriu cu atât'a mai vertosu, căci acést'a o facuse și minoritatea în votulu seu separat; petitiunile respective ale comunelor Rodna și Trascău s'au reieptatu cu 4 contr'a 4 voturi după § 19 și 64 alu regulamentului de trebi; petitiunile Zlatnei și Naseudului s'au reieptatu cu 5 contr'a 5 voturi, ear a Rasnovului și Codlei cu 7 contr'a 3 voturi. Apoi trece la obiectulu ordinariu. „S'au facutu, dice, propuneri de 2 părți: adica prop. dlui reg. Koronka, care afla ca națiunea magiara și secuia nu aru fi destulu reprezentate prin proiectulu regimului, și au facutu propunere, că sa se mai adauga pentru unele comune secuiesci și pentru unele cetăți magiare câte unu deputatu. A două propunere s'a facutu din partea d. dep. Pope'a, că comunele Satulungu, Salisce și Dobr'a sa capete fia care dreptu de a tramite deputati proprii la dieta. Déca d. reg. Koronka facendu propunerea acést'a, aru fi adusu înainte numai acele lucruri, cari astadi suntu în starea faptica, cu asiú avé fórte puțin de a vorbi; însa după ce d-lui au adusu nisce lucruri, respect. imputaciuni, care suntu legate cu trecutul Transsilvaniei și cu națiunile conlocuitoare, mi iau indrasnela, asupr'a acestor'a, încātu am cuprinsu eu vorbirea cea lunga a Dniei Sele, a face nisce reflexiuni. A disu d. reg. Koronka, ca nat. magiara și secuia nu este destulu reprezentata în diet'a transsilvana;—dupa impartirea, în care ne aflăm acum aru fi sa fia din amendoué națiunile 41 deputati, cara din denumirea regalistiloru aru fi sa fia aprópe la 20, și asiá cu totulu 61. Numerulu totalu alu deputatiloru cu regalisti cu totu este 165, din cari Magiarii și Secuii aru avé 61 deputati. Nu vréu sa delucidez lucrulu mai aprópe, fără dicitu numai atât'a, ca în proiectulu regimului se afla 1) reprezentanti'a populului; 2) se afla regalisti, cari suntu numiti de regimu. Regimulu au binevoitu a dá cercuriloru electorale reprezentatiunea după unu censu de 8 fl. 20 xr. v. a. și déca au esitu numerulu deputatiloru pentru Români și Sasi mai mare decâtu au voitu acei'a, cari suntu în contr'a proiectului regimului, și în specie d. reg. Koronka, acést'a este a se ascrie numai acelei circumstantie, ca si-au alesu poporul reprezentanti sei după o cheia drépta: Români au alesu pre acei'a, cari au fostu de naționalitatea lor, totu asiá au facutu Sasi, Secuii și Ungurii.“ Asiá socotesce, ca după cheia alegerei este determinata cu privire la reprezentanti'a populului, s'a facutu numai dreptate din partea regimului, candu s'a facutu o cheia, după carea au fostu 3 națiuni în Transsilvania, reprezentate câtu un'a sa nu fia într'unu numeru mai mare reprezentata în dieta, decâtu alt'a. — Ce se tine de trecutu, de se va luá în consideratiune starea deputatiloru dietali până la 1848, trebuie sa se dica, ca a fostu și atunci disproporțiune fórte mare; căci comunități cá Olafaleulu, Brezculu, Csikszered'a s. a. au avutu dreptulu de doi deputati la dieta, pecandu comitatulu Clusului cu 140,000, alu Hunedórei cu 190,000 și altele iarasi cu mai multu decâtu 100 de mii locuitori tramiteau totu numai câte doi deputati.— Apoi combate assertulu lui Koronka, ca Sasulu sa deá bani, Românilu naturalele, Ungurulu și Secuifulu sa pórté armele. Aceste asserte suntu neadeverate, și densulu aduce aminte numai de cneziatele române, cari aperau marginele patriei. Cátu pentru întrebarea, ca cine a militatu pentru patria, densulu dice, ca toti fiii patriei, cari au potutu portá arme și radicá banderie, care n'au fostu compuse numai din Unguri, ci și din Români și Sasi. Assertele lui Koronka suntu numai nisce prejudeții din secululu trecut, care noi Români încă nu-lu potemu uitá. Luandu starea Tranniei dela Mari'a Teresi'a încóce, decandu s'a facutu graniti'a militara, în 100 ani cine au portatu crâncenile batâi cu Francesii, și cine a versatu mai multu sânge, decâtu Români? La militi'a au servitu tóte națiunile, cu acea deosebire, ca introducendu-se militi'a regulata, nobilii unguri se sciau scuti de militi'a și siedeau acasa. Densulu aru fi doritu, cá cuvintele acestea sa nu se fia re'nnoitu, căci ele producu în Români suveniri mai triste, decâtu în Unguri. (Asiá e!)— Cátu pentru assertulu lui Koronka, ca Ungurii și Secuii suntu doi frati, densulu acést'a nu o néga, dar socotesce și doresce, cá cei doi frati sa impartiesca bunulu și sudórea și plat'a lor, carea Români nici ca li-au luat'o vre-odata nici ca li-o voru luá, ear nu bunurile și sudórea celoraltali. (Bravol) Suntu încă multí în Trannia, cari nu se potu împacá cu impregiurările tempului de fatia, dar óre nu cuprindu Ungurii și Secuii mai multe posturi decâtu altii? Aceea e partea lor; cu aceea sa se multiamésca, și mai departe sa nu se întindal (Iaritate) După tóte acestea nu mai are de a dice alt'a, decâtu a recomandá §§ii respectivi din proiectulu regim. (Bravo în centru!) Póte se va paré, ca densulu vorbesce în contr'a intereselor romanesci, de óre ce multe din

orasiile romanesci aru meritá mai multu decâtu multe ungresci și secuiesci, a tramite deputati proprii, dar densulu cá refer. alu comitetului nu póte propune de astadata schimbării nici pentru unii nici pentru altii, cu atât'a mai vertosu, căci obiectulu acést'a câtu de curendu iar va trebui sa vina la desbatere.

Baritiu, după cele ce s'au cuventatu de o parte și de alt'a asupr'a celui mai impartantu § din legea electorala, se va margini a încercá o contielegere cu Koronka prin cifre seci; se va abate cu totulu de pe câmpulu Istoriei, care-i sémena cu unu codru desu, unde prea usioru se póte cine-va perde, mai vertosu în Istoria patriei nóstre, carea încă nimenea n'a scris'o cu critic'a unui Maccaulay. — Trecerea în Istoria aru însemna a ne face numai infruntări reciproce, aru irita spiritele. „Eu me indestulescu, dice, a trece la amendementulu dlui colega Koronka. Dni'a lui cere acelu amendementu, cá sa se mai adauge încă unu numeru de deputati din trei jurisdicțiuni și din câte-va orasiile, o spune însa limpede și lamuritu în decursulu vorbirei sele, ca cu acést'a doresce a immulti elementulu națiunei magiare și secuie în dieta. Prea frumosu! Din punctu de vedere a-lu d-niei sele dorinti'a d-niei sele e justificata. Eu însa mi-iau indrasnela, a-lu întrebá, déca cu privire la totalitatea locuitoriloru din Trannia, 2 milliône suntu de ajunsu reprezentate în diet'a Tranniei asiá precum le vedemu astadi, séu nu suntu? Eu sumu silitu a responde aci cu „da.“ Aceste 2 mill. de suflete suntu de ajunsu și prea bine reprezentate cu acestu numeru de deputati, apasu deputati, și nu me gandescu la regalisti—adica cu 125. Me provocu la tóte dietele, la tóte parlamentele Europei, și nu credu, ca-mi va aretá cineva 2 milliône, séu unu numeru a proportiune, reprezentatu atâtu de bine, precumu e reprezentata Trannia.

De se va provocá cine-va la dietele trecutului, prin urmare la dreptulu istoricu, și va dice: 310 erá numerulu membriloru în diet'a Tranniei până la an. 1848, eu i voiu responde: Asiá este, însa deputati alesí erau numai 96, ear ceilalti erau toti denumiti într'unu felu séu într'altulu. Prin urmare manecandu din dreptulu istoricu, însa cu privire la totalitatea populului Tranniei și fără nici o distinctiune de naționalitate, nu avemu sa pretindemu unu numeru mai mare de reprezentati alesí. Acum însa me oprescu: națiune, naționalitate. Mi s'a parutu (și credu ca nu me insielu), ca d. colega, candu a pronunțiatu cuventulu: *egyelő viszonyban*, a cerutu o reprezentatiune proporțiunata, impartita după națiunile politice cu numerulu 4. Acést'a eu nu potu sa o numescu alt'a, decâtu *votum curiatum*, cum erá până la an. 1791. În momentul acést'a, eu nu am nimic'a în contra, mi iau însa voia a întrebá, déca acestu votu s'aru aplicá și mai departe d. e. în Ungaria séu și în Monarchia austriaca întreaga după naționalități, ce s'aru întâmplá? Eu lasu la întielepiciunea moderata a dlui colega Koronka, sa judece urmările. Și cu tóte acestea voiu sa-i concedu dnei sele, ca cele două națiuni, magiara și secuia, nu suntu de ajunsu reprezentate, me tînu însa de cifr'a 125, repetindu, ca tier'a este fórte bine reprezentata. Déca acum celelalte două națiuni, magiara și secuia, nu suntu de ajunsu reprezentate, atunci trebuie sa fia un'a séu alt'a din celelalte două mai bine reprezentata, și prin urmare în locu de a immulti numerulu 125, aru trebui sa rumpemu mai bine din o parte séu alt'a. Mi iau indrasnela a recomandá și acést'a împrejurare în de aprópe consideratiune a dlui. regalistu. Mai departe me re'ntorcu la cuvintele, care le aflu reapucate de comisiunea dietala pregatitoare de proiectulu legei electorale și priimite de ale sele, care cuvinte încă din capulu locului suntu și ale regimului Mai. Sele: „Deputatii... se voru alege după o impartire proporțiunala basata atâtu pre respectarea drepturiloru politice, esercitate și până acum, și a numerului locuitoriloru, câtu și pe privintie de teritorii și de economi'a de statu în urmatoriulu tipu etc.“ Nice unu cuventu de *naționalitate*! Cu tóte acestea se vede mân'a, séu mânilé, care au elaboratu acestu proiectu de lege, cum au impartitu astfelu, cá sa faca parte la fiacare naționalitate, candu s'a ganditu la censu, candu au cugetatu la proprietatea de pamentu, candu și la numerulu locuitoriloru după naționalități, toti acesti factori i-a consideratu. Déca nu a reusitu altfelu calcululu, noi cari stăm aci, suntemu mai puțin de vina, pentruca astfelu de calculu nu ni s'a impartasitu nici odata nóue. Déca d. colega va fi în stare de a scóte la lumina respectivele cifre, după care sa potemu combiná acestu principiu, atunci și pre mine me va îndatorá fórte multu. Eu deocamdata mi voiu luá indrasnela a citá alte câteva cifre seci, scóse însa pe cale oficiosa, pentru cá din aceleasi sa se cunoșca, pentru ce eu nu me potu

invoi, că la nise orasie mitutele, care abia numera câte 1500, altele 2000 sau multu 3000 suflete, sa li se mai dea reprezentatiune inca cu câte unu deputatu,—dici de orasiele qua tales,—candu o cetate cum este Clusiu, care are 18496 suflete, cum este Brasiovulu cu 22000 suflete, Sabinulu cu 1400 suflete,— au totu numai câte doi deputati, si candu tocmai din contra considerandu totu felulu de proportiuni, câte numai póte sa iee omulu in acestu amestecu de nationalitati si clase ale tieriei, apoi deca este a se cautá unde-va vr'o a-suprire, acést'a este a se cautá acolo, unde Csikszereda cu . . . suflete are deputatu, Ilyefalva cu *) . . . suflete are deputatu, Hatiegulu cu 1522 locuitori, intru asemenea Cosiocn'a cu 3000 suflete. —

Acumu deca noi din consideratiunea populatiunei amu avé sa damu câte unu deputatu la asemenea orasiele, atunci intr'adeveru ca potitiunile acelea venite la dieta dela unele comune, pentru de a fi reprezentate in dieta, aru avé locu si amu trebui sa damu dreptu si propunerei dlui dep. Pope'a, si asi mai dá inca si la alte orasie si sate insemnate, precum suntu: Scarisiór'a cu 4087, Abrudu-satu 4178, Buciumu cu 4851, Albacu cu 3961, Sohodolu cu 3550, Bistr'a cu 3185, Ponorulu cu 2166, Lupsia cu 2491 locuitori s. a. — Combinandu astfelu dupa cifre uscate proportiunea locuitorilor, este potintia, cá la astfelu de satutie sa se lege cine-va cu máni cu picidre de nationalitate? mai cu séma candu in orasielele acelea este flotanta nationalitatea, dara este flotantu si censulu intr'atá'a, cátu socotindu cine-va, ca o sa vina unu deputatu de nationalitatea sea in dieta, se pomenesce odata, ca sa tramite deputatu de cealalta nationalitate? Asi dára róga pre Koronka, cá sa mai lasámu câte ce-va din amendoue pártile inca si in mán'a destinului, pentruca calcululu omenescu merge numai pána la unu locu, si acolo stá, si numai prevedinti'a merge mai departe si totu mai departe. De altmintrea i multiamesce, ca a desceptatu in densulu suveniru fórte dorerosé, care in sa cu starea presenta incátu-va i s'au alinatu. Astfelu de intieptiesce este calculata aci representatiunea deputatiloru (intieptiunea in intielesulu politice de statu), incátu nu este cu potintia, cá o nationalitate sa apuce in acést'a dieta asup'a celeilalte. Adaugemu, ca cei 40 regalisti, rezervati corónei spre denumire, suntu iarasi unu mijlocu preabunu, pentru cá sa balantieze, dupa impregiurári, cumpan'a séu la un'a natiune séu la alt'a. — Deci dupa tóte aceste consideratiuni, se vede silitu, spre a castigá si tempu pána la alta impartire a tieriei, a votá pentru tinerca neschimbata a §-ului 10, precum a esitu din mánilé comisiunei. (Brávo!)

B a l o m i r i. Modalitatea de alegere in intielesulu operatului comitetului jace in dreptulu istoricu, in constitutiunea vechia a Transsilvaniei. Constitutiunea vechia a Transsilvaniei cuprinde deosebiri in privinti'a dreptului politicu, individualu, nationalu, teritorialu s. m. d. Pe temeiulu acest'a au avutu unele cetáti séu orasie nu numai dreptulu de a fi reprezentate in dieta prin deputatii loru proprii, ci si **j u s g l a d i i**, va sa dica: dreptulu de a judecá la mórté; si acést'a se trage din evulu mediu.

Acum in sa, candu pe temeiulu diplomei din 20 Octobre 1860 a'ncetatu deosebirea de dreptu politicu, individualu, nationalu, confessiunalu, teritorialu etc., socotesce ca nu se mai póte aplicá modalitatea de reprezentantia in intielesulu acé'l'a.

In proiectulu comitetului se afla reprezentate cetáti si orasiele, si precum propune Obert, cetátile sa fia si mai bine reprezentate si respectate, cáci elementulu cetatienescu aru fi própt'a cea tare a statului. Densulu, deca Obert pricepe sub numele **c e t a t i e n u** si pre plugarii si pre possessorii de pamentu, atunci nu afla nici o insemnate in cuvintulu acést'a. Dar Bal. socotesce, ca Obert nu pricepe sub cuvintulu „**c e t a t i e n u**”, fár numai industriasi si comercianti, si fatia cu possessorii vrea cá acestia sa fia mai bine reprezentati in dieta. Assertiunea acést'a trebuie sa dicaca e numai relativa. Elementulu cetatienescu e tare acolo unde este. Deca acést'a s'aru aplicá in Parisu, Vienn'a, Germani'a séu Itali'a, acolo s'aru poté dice, cáci acolo comerciantii si industriasi suntu mai tari decátu ceialalti factori ai poporimei, dar in Trann'a acést'a nu se poté aplicá, cáci aci comerciantii, industriasi fatia cu possessorii suntu de totu ne-insemnati si asiá incátu li se cuvine o reprezentantia cu multu mai mica in dieta, decátu possessoriloru. Acum dar dice, ca dupa ce a incetatu deosebirea in privinti'a drepturiloru politice, individuale, nationale, confessiunale etc., si toti locuitorii Transsilvaniei suntu egalu indreptatiti, nu scie, pe ce temeiulu tóte locu-

rile acestea, precum Bereczk, Ilyefalva, Szék, Oláhfalva, Csik-Szereda, Mociu. etc. cu o poporatiune de 1000-2000 locuitori sa fia aci asiá reprezentate cá alte cercuri de alegere cu câte 20-30,000? „Eu din punctulu acést'a de vedere asiú fi de parere, cumca orasielele acestea tóte sa se stérge, si numai Sabinulu, Clusiu si Brasiovulu sa fia reprezentate cu câte 2 deputati. (Dr. Teutsch: Si Hatiegulu! — Bá Hatiegulu nu, d-le Doctoru!) ear celelalte orasie sa fia reprezentate cu câte unu deputatu. Acést'a aru fi dorinti'a mea; in sa cá totusi dreptulu acést'a istoricu sa nu-lu vatemu nu facu propunere cá sa fia numai acestea reprezentate, fára pelenga orasiele si cetátile propuse de minoritatea comitetului, mi iau indrasnéla a propune inca urmatórele: Nascudu, Dobr'a, Rodn'a, Trascáu si Satulungu. (O voce: Salisce! — Salisce e propusa in operatulu minoritáti. Ceea ce este in operatulu minoritáti sa remána.) Apoi observa lui Baritiu, ca temeiulu de representatiune nu jace in numerulu locuitoriloru, ci in interesele deosebite. Si deca in Trann'a interesele deosebite nationale, industriale, comerciale, confessiunale etc. se voru considerá, atunci Trann'a in diet'a acést'a cu 125 de dep. nu e reprezentata de ajunsu, si e temeiulu, cá si pentru aceea — dar mai cu séma fatia cu numerulu regalistoru, sa se imultiésca numerulu deputatiloru. — E sprijinitu.

N e g r u t i u aru fi doritu, cá legea de representatiune sa se fia compusu dupa o basa drepta, si dupa acést'a basa nu numai in cercurile de alegere din comitate si scaune sa se fia alesu, dara si in orasie, si asiá dara, ca multe orasiele aci insemnate, sa fiaremasu afara. Dar de óre ce crede, ca dupa impartirea cea noua a tieriei acestu § se va luá din nou la desbatere si se va face altulu: se nvoiesce cu acestu operatu; in sa fiindu ca in votulu minoritáti se afla câteva comune, care se comenda, cá sa li se dea representatiune in dieta, si Pope'a a propusu si Satulungu, Salisce si Dobr'a, densulu la intemplantare, candu operatulu comisiunei nu s'aru priimi, ci s'aru priimi propunerea minoritáti comisiunei, si a lui Pope'a, atunci doresce cá si **B l a s i u l u** sa fia prevedintu cu dreptu de representatiune in dieta. Pentru ca, precum au espusu si cetatienii opidului Blasiu in rogarea loru, Blasiulu este unu locu, unde atátu literatur'a cátu si industri'a e in flóre (Harigate), si coresponde in privinti'a acést'a cu unele comune, care au dreptu de a fi reprezentate dupa acestu operatu, ha le si intrece.

G a i t a n u. Asup'a basei representatiunei tieriei, care aru fi sa se puna dupa parerea densulu de fundamentu la legea electorala si resp. la § 10, s'a pronunciatu de cátra dieta sentinti'a, nu de mórté, ci de amanare, cu ocaziunea desbaterii asup'a § 3 din propunerea regimului. Nu va se osténésca atentiunea casei cu óre care propune: e la acestu paragrafu, ci caus'a, pentru care s'a insinuatu la vorbire, este alt'a. Despre o parte a vrutu sa-si dea si elu parerea despre fiitórea formare a cercuriloru electorale in thesi, ear despre alta parte, sa nu tréca cu tacerea unele espressiuni, ce s'au adusu de unii antevorbitori in acést'a siedintia.

„Principiele, care s'au priimitu de comitetu in introitu la § 10 alu propunerei regimului, suntu pentru mine neindestuitoré, cáci de si recunosc, ca rezultatulu alegeriloru de deputati la sesiunea presenta reluptatu de natiunile recunoscute dupa ordinea dietala, séu cercurile electorale, e multumitoriu, de si nu pe deplinu, totusi nu me potu multumi, pentruca principiulu representatiunei nationale este retacutu, si pentruca principiile espresse, dupa care s'au formatu cercurile electorale, nu-su intemeiate pe dreptate, nu-su de viétia. Eu, d-loru, traiescu in acea convingere, ca deca are sa se respecte o fiintia rationala, atunci trebuie mai antáiu sa se recunósca esistinti'a eii.

Eu vréu dara, cá in legea despre representantia tieriei, natiunile recunoscute in tíera, si respective natiunea romána sa-si aiba espressiunea inarticulárei, si nu me multiamescu numai cu unu resultatu reesitu din intemplantare asiá dicendu din cercuri. Domniloru! representantia tieriei e personagiulu tieriei; — aici e loculu dar, unde apare persón'a morala a fiacárei natiuni inarticulate. Cercurile electorale, care aru fi sa se faca candu s'aru priimi principiulu representatiunei nationale, pentru fiacare natiune aru trebui sa fia deosebite, nu aru trebui cá unu cercu electoralu alu unei natiuni sa concada in cerculu celeilalte natiuni, ci pentru fiacare natiune aru trebui sa se arondeze deosebite cercuri electorale dupa nesce factori de viétia, cum i va statorí o natiune pentru sine. Parerea mea dara e, ca numai principiulu nationalu e multiamitoriu, — 1) din acelu punctu de vedere, ca numai atunci se dá espressiune inarticulárei natiunei románe, cá natiune recunoscute de statu, si

*) Locurile remase góle in protocoalele stenografice se umplu dupa conscriptiunea din a. 1851 asiá: Csikszereda cu 924, Ilyefalva cu 1285 locuitori.

2), pentruca in diet'a Tranniei, atatu acum, catu si in venitoriu mai multu vomu ave sa vorbimu despre impartirea sarcinelor publice, decatu despre impartirea binefacilor publice. (Bravo !)

Acest'a este interesulu celu mai mare, D-loru, ca sa nu se asupresca o natiune mai multu decatu cealalta, si ca sa nu se puna pe o natiune, - dupa cumu au facutu dietele Tranniei in trecut, - tote sarcinele in emolumentulu celorlalte natiuni. Acest'a, D-loru, este totu deodata si basea cea mai drepta la reprezentantia, ear nu cea recomandata de Dlu reg. Koronka, ca deca suntem 4 natiuni, sa impartimu reprezentantia tiei in quartalitati. O choia de reprezentatiune ca acest'a propusa de dni'a sea, o vede ori si cine, ca este nedrepta, si nice cu parerea mea nu se pote invoi. Dlu Baritiu a intrebatu pre Dlu reg. Koronka, ca deca dni'a-lui cere reprezentantia natiunala, atunci sa i dee deslucire, deca vrea sa se intorca la votulu curiatu seu ba? Dlu reg. Koronka mi se pare ca nu a intielesu intrebaria, ori a vrutu sa treca cu tacerea respunsulu la acesta intrebarie. Eu din parte - mi, care consentiu cu Dlu Koronka in reprezentantia natiunala, respundu Dlu Baritiu, cum ca nice decumu nu vreu, ca sa avem votu curiatu; vreu si atunci, ca majoritatea se hotaresca, si deca asi voi sa legu ceva de espressionea reprezentatiunii natiunale, atunci asi fi hotaritu, ca natiunea romana se aiba votu curiatu, candu aru fi de esemplu sa i se scota limb'a din afacerile publice (Ilaritate). Inse o asemenea propunere s'a priimitu in debaterile trecute a inaltei diete, ca s'a datu minoritatei voia a recurge in contr'a votului majoritatii la tronulu Mai. Sele, ceea ce in adeveru eu nu asi fi partinitu, pentru ca recursulu acest'a pote ave urmari triste pentru tiara. —

Incatu la observatiunea lui Baritiu, ca reprezentantia Tranniei e numeroasa, elu trebuie sa marturiscesca, ca din ce e mai numeroasa reprezentantia unei tiei, de aceea e mai bine; pentruca deca aru fi ca sa cautamu binele in capete mai putine, apoi amu delaturu constitutiunea seu form'a deliberativa cu totul, si amu dice ca numai unulusa poruncesca, era ceilalti sa asculte si sa urmedie. (Bravo !) — Pria introduce rea reprezentatiunii nationale sa nu creda Baritiu, ca se va impededu destinulu seu prevedinti'a in efectuarea dispositiunilor sele. Nu ! ca, acestor'a omulu nu pote sta in contra (Ilaritate). Obert dice, ca poterea tronului sta in cetatieni, si ierasi ca reprezentantia sa fia o copia a originalulu tiei, si a trei'a, ca a mai maritu numerulu deputatiloru cetatiloru inca cu trei, pentruca sa aduca numerulu deputatiloru in proportiune cu numerulu regalistiloru. — Lui i vine tare sa rida de multe ori, candu vorbimu in adunarea tiei de o reprezentantia dupa interese de classe si anume de ale industriesiloru si comerciantiloru. „Ore cine nu scie dintre deputatii tiei, cumca orasiele nostre — cum a disu si d. Balomiri — suntu numai 3—4, care-su locuite de industriasii si comercianti, si ca tote orasiele celorlalte traiescu din agricultura, industri'a in ele este inca in stare primitiva, — industriasii nostrii sciu numai carpí (Ilaritate) — si apoi orasiele acestea sa fia factori de vielia in reprezentantia in dieta ?! In ordinea dietala se presupune, ca voru fi 40 de alegatori cu censu de 8 f.; dar se dice, ca de nu voru fi 40 cu cate 8 f. atunci sa vina cei cu 7 si cu 6 fl. etc. pana se va mplini numerulu de 40; quantulu contributiunala, dupa care se da unu deputatu, este dara 320 f.—320 a datu fiecare Comuna iobagesca dupa tabelele pana la 1848; unu cercu electoral de proprietari de pamentu numera la 1700—2000 de alegatori, - lasu ca fiacare alegatoriu de regula platesce o contributiune mai mare de 8 fl. computandu insa numai censulu de 8 f., ese quantulu totalu de 16,000—20,000 f. Intrebu eu dara, in ce proportiune se afla unu orasia cu unu cercu electoralu din proprietari de pamentu ? Acest'a, domniloru, nu insemneza alt'a decatu a partini cutare orasiu — seu a face privilegie noue. Eu dar sum in contr'a unei asemenea base de reprezentatiune. Nu recunosc nici aceea, ca numerulu deputatiloru alesi de catra cetati cu numerulu deputatiloru celorlalti factori aru sta in proportiune, nici ca poterea si razimulu tronuriloru aru fi class'a cetatieniloru. Credintiele politice, domniloru, se schimba din tempu in tempu. D. Obert a citatu adeveratu pe Mirabeau de auctoritate mare pentru de a da valore asertului seu (Ilaritate); insa in diu'a de astadi, dloru, eu asi credu, ca poterea si razimulu tronuriloru nu maisuntu cetatieni in intielesulu acel'a, ci astadi suntu soldatii cei bine disciplinati si armati, unde se afla si gard'a natiunala (O ho !), milit'a si gard'a natiunala insa nu sta numai din cetatieni, ci si din alti fii ai patriei. Mai incolo eume invoiescu cumca reprezentantia tiei sa fia icon'a cea adeverata a tiei, dar deca asi fi adusu cart'a cu mine de acasa, in care suntu formate cercurile electorale dupa proiectulu ce sta la ordinea dilei, s'aru vede atatatea caricaturi pre

harti'a aceea, catu in adeveru e o icona cu totul neplacuta si monstruosa (Ilaritate); aru trebui sa fia in adeveru icon'a de pe originalulu tiei, adeca sa reprezenteze fiacare deputatu — fara deosebire ca e tramisu de cutare seu cutare cercu seu orasiu — interesele tiei si ale statului. D. Koronka in asemenarea ce a facutu cu coron'a si arborii cei mari, vrendu a representa prin aceea pre cetatieni si proprietarii cei mari a invinuitu pre cetatieni, meseriesi, bancheri, ca acesti'a in tempuri periculose fugu din tiara, si a afirmatu, ca proprietarii cei mari ca nesce plante cu radacini afunde remanu in tiara. Nu vreu se me slobodiu in Istoria, ci me provocu numai la aceea fapta, ca astadi proprietarii cei mari la vreme de nevoia fugu ca si ceilalti (Ilaritate), si ca numai soldatulu sta gat'a sa infrunte cu morte pre inamicu. La parerea D. Koronka, ca in tempurile vechi natiunea magiara si-a versatu sangele si si-a cautatu perirea sea in lupte pentru aperarea patriei, pe candu Romanii au remasu acasa ca sa faca copii (Ilaritate), mi-iau indrasnela, a dice, pelanga alte comemorate de D. Mog'a despre banderii atatu, ca deca nobilimea si-a versatu sangele pentru patria, apoi acest'a in cea mai mare parte au statu din Romani. Numere ori cine numai nobilimea din Hatiegu, Alb'a de josu, Doboc'a, Fagarasiu etc. si va vede, catu de tare este natiunea romana reprezentata intre nobili! (So ist es! asia e!) Prin urmare se va convinge, ca Romanii inca au versatu forte multu sange pentru patri'a acest'a. La asemenarea Dlu reg. Koronka cu sageat'a din pieptulu lui Epaminond'a si intre pasivitatea, ce o pazesco astadi natiunea magiara si secuia, amu sa reflezeu, ca suntu drepte argumentele, care le au adusu dlui, ca natiunea magiara si secuia scie, ca tronulu Maiestatei Sele e dreptu, scie, ca pentru densele regimulu nu-si va uita, si ca partea loru li o va da (Ilaritate). Si eu am convingerea acest'a, ca diu regimulu au umblatu multu dupa Domnialoru chiar si in tempulu acestor'a 2 sessiuni dietale, si asi credu, ca regimulu va ingrijii si pre venitoriu, ca se li se dea portiunea cuvenita (Ilaritate mare). Acest'a inse nu e destulu argumentu, ca Domnialoru sa nu vina sa faca legatura cu noi, ba inca se potu suspiciuna, ca domni'a loru nu voru ca sa intre in legatura cu noi. Eu inse credu, ca fratii si fiii aceleiasi patrie trebuie sa se invoiesca intra sine, si ca Transsylvani'a numai in confederatiunea natiunale si va afla mantuirea si fericirea. Despre ceea ce a disu Domnialui de insignii, ori ca ar' dori cineva, ca sa se contopesca natiunea magiara si secuia intru o natiune, am auditu si eu dicendu pre unii, ca Magiarii cu Secuii aru fi totu un'a natiune, au o istoria, totu o limba, totu acelea-si confessiuni, si mai totu acelu portu, asiá s'aru pote impreuna la olalta. Eu in privinti'a acest'a nu amu nemicu de a reflecta; despre mine se potu impreuna sau potu remane 2 natiuni. Candu insa arfi se li se dee parte in reprezentantia tiei, atunci asi vreu ea numerulu Deputatiloru sa nu se inparta cu 4. precum potesce d. Koronka, ci n-rulu reprezentatiloru loru sa fia in proportiunea, in carea porta sarcinile publice, natiunile acestea fatia cu celorlalte 2 natiuni. (Bravo !) D. Puscariu dice, ca inarticularea natiunii romane — si are espressionea sea in articululu de lege despre limbi. Eu acest'a o negu, Domniloru; caci articululu despre limba aru trebui sa fia numai o consecintia a inarticularei natiuniloru de statu, insa in totu cuprinsulu articululu acestui'a nicairi nu se face pomenire despre o persona morala, dupa cum trebuie se fia o natiune, ba toti paragrafiu lui si-au fundamentulu loru in libertatea individuala, respecteza dara numai individualitati, ear nu persone morale. Acestu articulu in § 1 pune limbile de egal indreptatite, asiá catu bine a disu d. referinte Schuler-Libloy in cuventulu seu mai de pe urma, ca se mira, cum po'e insasi inalt'a dieta da drepturi la o insusire a omului, pentruca numai personele au drepturi, ear insusirile loru nu. Eu aslu resonamentulu acest'a forte bunu. Eu dicu, ca natiunea romana fiindu recunoscuta ca natiune de statu, de sine se intielege, ca insusirile si datinele, limb'a si confessiunile eii au exercitiu liberu in tiara. Si acesta presupunere gresita a d. Puscariu dar me indemnu si mai multu a remane pre langa reprezentantia natiunala. —

In fine se declara, ca nu este altuce-va mai oportunu pentru presinte, decatu a priimi propunerea comitetului, resp. a regimului. (Bravo !)

Dupa Gaetanu iar Koronka pentru Trascanu. E sprijinitu.

Zimmernanu recunosce principiulu lui Koronka, ca se 'ngrijesce pentru Magiario-Secui, dar e pentru propunerea comitetului.

Puscariu propune incheierea debaterii, Pope'a incheierea siedintei, carea se priimesce, si asiá siedinti'a se 'nchide.